

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ένας ξένος συγγραφέας έχει κάνει την παρατήρηση ότι, αν ο Δάσκαλος δεν πλουτίζει ούτε ανακαινίζει τα επιστημονικά του εφόδια και τις επαγγελματικές του δεξιότητες, είναι γιατί έχει να κάνει πάντοτε με παιδιά, ανώριμους δηλαδή και με περιορισμένη ικανότητα ανθρώπους, που εύκολα δεσπάζει στον κύκλο τους. Επομένως, του λείπει ο «ανταγωνισμός» με ομοίους του, που είναι πάντοτε έτοιμοι και πολλές φορές ικανοί να του αμφισβητήσουν την υπεροχή, όπως συμβαίνει στα άλλα επαγγέλματα. Δεν χρειάζεται να «πολεμήσει» σκληρά και προς σκληρούς αντιπάλους, σαν τους βιοπαλαιστές· μέσα στην τάξη είναι ο «ένας», «ο παντογνώστης», «ο φωτισμένος». Ποια δύναμη και ποια σοφία μπορούν ν' αντιπαρατάξουν στο «πνεύμα» του οι μικροί μαθητές; Και για τούτο επαναπαύεται στα λιγιστά πνευματικά του κεφάλαια.

Αξιοπρόσεχτη η παρατήρηση. Δεν αληθεύει όμως στη δική μας εποχή. Γιατί σήμερα και τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε και ο αέρας, το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει. Παλαιότερα ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί αποκλειστικά και μόνο από το Δάσκαλο του. Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι κρουνοί τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι. Μπορεί λοιπόν ο μαθητής, ανάλογα με τη δύναμη και την όρεξη του, να προμηθεύεται ελεύθερα και απεριόριστα «ειδήσεις» από όλες τις περιοχές της ανθρώπινης περιέργειας: ιστορικές, γεωγραφικές, βιολογικές, ανθρωπολογικές, φυσικής, χημείας, κοσμογραφίας, ηλεκτρολογίας, κάθε λογής «τεχνικής».

Έπειτα, το σημερινό «παιδί» έχει λευτερωθεί από τους «κληρονομικούς» ενδοιασμούς, τις πλεγματικές αναχαιτίσεις που παλαιότερα έκαναν το μαθητή να σκύβει παθητικά το κεφάλι και να δέχεται αδιαμαρτύρητα την «αυθεντία» του Δασκάλου, του οποιουδήποτε Δασκάλου. Σηκώνεται και διατυπώνει με θάρρος προς κάθε κατεύθυνση τις απορίες, τις αντιρρήσεις, τις δικές του γνώμες. Και επειδή σήμερα σειέται παντού το κοινωνικό έδαφος από τα προβλήματα που έχουν γεννήσει οι οικονομικές εξελίξεις και οι πολιτικές ζυμώσεις σε όλες τις χώρες του κόσμου, η «αμφισβήτηση» έχει εισβάλει στα σχολεία και έχει κάνει δύσκολο το έργο του Δασκάλου.

Πάρε το λοιπόν απόφαση. Δεν είσαι πια ο «τυχερός» Δάσκαλος των αρχών του αιώνα μας, που ήξερε και πίστευε «ακριβώς» (ή περίπου ακριβώς) όσα περίμεναν να ακούσουν από αυτόν τα ολιγαρχική και ντροπαλά παιδιά του σχολείου εκείνης της εποχής. Είσαι (οφείλεις να είσαι, δεν μπορείς παρά να είσαι) ο Δάσκαλος ενός άλλου καιρού κι ενός άλλου κόσμου, που πρέπει να πλησιάσεις μια ταραγμένη νεότητα, ορμητική και απαιτητική, και να τη βοηθήσεις να βρει το δρόμο της.

Πρόσεξε πόσο συγκρούονται οι γνώμες των συναδέλφων σου, όταν χαρακτηρίζουν τη σημερινή Νεότητα συγκρίνοντας την με την παλαιότερη.

Σπάνια βρίσκεται κανείς να την εγκωμιάσει. Οι πιο πολλοί την κατηγορούν ότι έχασε τη φιλοπονία, το φιλότιμο, τη ντροπή, τις αρετές που κάνουν τον νέο άνθρωπο συμπαθητικό, αγαπητό.

Μη βιαστείς να συμφωνήσεις μαζί τους. Εσύ να κάνεις προσεχτικές παρατηρήσεις και να σχηματίσεις τη δική σου γνώμη.

—Πώς;— Αυτό είναι το μυστικό σου. Πάντως, όχι με απειλές και με λαιδορίες ούτε με ειρωνείες και σαρκασμούς. Αλλά με την πειθώ, που είναι τόσο πιο αποτελεσματική, όσο

επιχειρείται πιο πολύ με το ζωντανό παράδειγμα, παρά με τα άψυχα λόγια. Πρώτα όμως να κερδίσεις την εμπιστοσύνη του Νέου.

(Ε. Π. Παπανούτσος, «Η Παιδεία το μεγάλο μας πρόβλημα»,
Αθήνα 1976, Διασκευή.)

A. Να γράψετε στο τετράδιο σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (80-100 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων να διατυπώσετε την άποψη σας για το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος: «**Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι κρουνοί τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι.**»

Μονάδες 5

B2. Να βρείτε τη δομή και τους τρόπους ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου.

Μονάδες 5

B3. Ποια είναι η συλλογιστική πορεία (παραγωγική -επαγωγική) του παρακάτω συλλογισμού; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

- **οπού απουσιάζει ο ανταγωνισμός, ο άνθρωπος δεν πλουτίζει τα εφόδια του.**

- **σε παλαιές εποχές απουσίαζε ο ανταγωνισμός.**

Άρα, ο άνθρωπος σε παλιές εποχές δεν πλούτιζε τα εφόδια του.

Να αξιολογήσετε τον παραπάνω συλλογισμό ως προς την αλήθεια, την εγκυρότητα και την ορθότητα του. (Να θεωρήσετε ότι οι προκείμενες ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα).

Μονάδες 8

B4. α. Αφού λάβετε υπόψη τη σημασία που έχουν οι παρακάτω φράσεις στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, να σημειώσετε στο τετράδιο σας σε ποιες από αυτές η γλώσσα λειτουργεί αναφορικά και σε ποιες ποιητικά.

ί. ... σήμερα τα παιδιά είναι διαφορετικά,

ίί. ...το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει,

ίίί. ...ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί από το Δάσκαλο,

ίν. ... οι κρουνοί ρέουν μέσα στο σπίτι.

Μονάδες 4

β. παντογνώστης, αποκλειστικά, εκπληκτικό:

Να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και από το δεύτερο συνθετικό της κάθε λέξης να σχηματίσετε μια δική σας (απλή ή συνθέτη) λέξη.

Μονάδες 3

Γ. Ως τελειόφοιτος να γράψεις ένα άρθρο 400-500 λέξεων για την τοπική εφημερίδα. Στο άρθρο αυτό, με βάση τη σχολική σου εμπειρία, να αναφέρεις τι προσφέρει το σχολείο για την αντιμετώπιση του καθημερινού καταιγισμού των πληροφοριών και την ένταξη των τελειοφίτων στην κοινωνία. Ποιες αλλαγές θα πρότεινες για τη βελτίωση αυτών των προσφορών του σχολείου;

Μονάδες 50

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Ο συγγραφέας αναφέρεται στο ρόλο του δασκάλου στο σύγχρονο σχολείο και καταγράφει τις μεταβολές στη σχέση δασκάλου – μαθητή. Συγκεκριμένα, στο παρελθόν η σοφία του διδάσκοντος ήταν αδιαμφισβήτητη και δεδομένη, εφόσον, όπως υποστήριζαν, δεν είχε να ανταγωνιστεί τους ομοίους του αλλά ανώριμα και αμαθή παιδιά. Αντίθετα, στην κοινωνία της πληροφορίας το παιδί δέχεται ποικίλα ερεθίσματα που το προκαλούν να προβάλλει τη νοητική του ύπαρξη αμφισβητώντας συχνά τη διδασκαλική «αυθεντία». Συνεπώς, ο συγγραφέας αντιλαμβανόμενος τα μηνύματα των καιρών, καλεί τους εκπαιδευτικούς να αναπροσαρμόσουν τη στάση τους, να μη λοιδορούν τη νεότητα αλλά να επιζητούν την εμπιστοσύνη των νέων με σύμμαχο την πειθώ.

B1. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης έχουν προσλάβει διαφορετική μορφή σε σύγκριση με το παρελθόν εξαιτίας της έκρηξης των νέων τεχνολογιών. Ειδικότερα, διαπιστώνεται πως έχει αυξηθεί ο αριθμός των μεταδιδόμενων πληροφοριών καθώς και τα μέσα εκπομπής τους. Δεν είναι πλέον μόνο τα έντυπα αλλά και τα ηλεκτρονικά μέσα που έχουν καταστήσει δυνατή την επαφή της κοινής γνώμης με πλήθος πληροφοριών ακόμα και από το σπίτι. Συνεπώς, είναι εφικτή η απόκτηση της γνώσης από όλους για κάθε περιοχή της ανθρώπινης περιέργειας.

B2. Η δεύτερη παράγραφος του κειμένου αναπτύσσει το νόημα της θεματικής της περιόδου. Αιτιολογώντας τη συγκεκριμένη θέση με συγκριτική παρουσίαση των αλλαγών που επισημαίνονται στο «σήμερα» σε αντίθεση με παλαιότερες εποχές, αλλαγών που επιβάλλουν τη διαρκή εγρήγορση του δασκάλου ως προς τον εμπλουτισμό των επιστημονικών του εφοδίων και των επαγγελματικών του δεξιοτήτων.

Η παράγραφος δομείται ως εξής:

Θεματική περίοδος: «Αξιοπρόσεκτη η παρατήρηση ... δική μας εποχή».

Λεπτομέρειες – Σχόλια: «Γιατί σήμερα και τα παιδιά ... ρέουν μέσα στο σπίτι».

Πρόταση – Κατακλείδα: «Μπορεί λοιπόν ο μαθητής ... κάθε λογής «τεχνικής»».

B3. Η συλλογιστική πορεία που ακολουθείται είναι παραγωγική. Ο συγγραφέας ξεκινά από μια άποψη με γενική, καθολική ισχύ και καταλήγει σε μια θέση με ειδικότερο περιεχόμενο. (Γενικό → Ειδικό). Επιπλέον, ο συλλογισμός είναι ορθός, αφού είναι έγκυρος και συνάμα αληθής από τη στιγμή που το συμπέρασμα προκύπτει αβίαστα από τις προκείμενες (εγκυρότητα) και το περιεχόμενο των προκείμενων ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα (αλήθεια).

B4. α.

- i. ...σήμερα τα παιδιά είναι διαφορετικά → αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- ii. ... το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει → ποιητική λειτουργία της γλώσσας
- iii. ... ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί από το Δάσκαλο → ποιητική λειτουργία της γλώσσας.
- iv. ... οι κρουνοί ρέουν μέσα στο σπίτι → ποιητική λειτουργία της γλώσσας.

β. **παντογνώστης:** παν + γνώστης / αναγνώστης
αποκλειστικά: από + κλείω / περικλείω
εκπληκτικός: εκ + πλήσσω ή πλήττω / καταπληκτικός

Γ. Το τρίτο μέρος της εξέτασης στη Νεοελληνική Γλώσσα αφορά στην παραγωγή ενός κειμένου 400 – 500 λέξεων. Το γεγονός ότι το συγκεκριμένο κείμενο συνιστά άρθρο καθιστά θεμιτή την ύπαρξη τίτλου όπως για παράδειγμα «Σχολείο και σύγχρονη πραγματικότητα».

Είναι αναμφισβήτητο ότι η σύγχρονη πραγματικότητα διέπεται από πλήθος αλλαγών σε κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας στοιχείο που διαμορφώνει ένα πλαίσιο πολλαπλών προκλήσεων, απαιτήσεων για κάθε άνθρωπο που θέλει να είναι μέτοχος και κοινωνός των εξελίξεων και όχι απλός θεατής τους. Αρωγός σ' αυτή την προσπάθεια αποτελεί το σχολείο, αφού σύμφωνα και με τη λατινική ρήση: «Non scolae sed vitae discimus» δε μαθαίνουμε για το σχολείο αλλά για τη ζωή.

Πιο συγκεκριμένα ως στοιχεία προσφοράς του σχολείου για την αντιμετώπιση του καθημερινού καταγίσιμου των πληροφοριών και την ένταξη των τελειοφοίτων στην κοινωνία θα μπορούσαν ν' αναφερθούν:

Το σχολείο συμβάλλει στη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων, τόσο με την παροχή γνώσεων, όσο και με την καλλιέργεια των νοητικών αρετών (κρίση, μνήμη, φαντασία). Έτσι, το άτομο καθίσταται ικανό, να επιλέξει, να συγκρίνει, να διασταυρώσει πληροφορίες και να αντιμετωπίζει κριτικά την πληθώρα των μηνυμάτων που δέχεται.

Εξάλλου, δεν πρέπει να αγνοηθεί ότι η χρήση της νέας τεχνολογίας, της πληροφορικής στο σχολείο αυξάνει τις δυνατότητες απόκτησης νέων γνώσεων ή άσκησης των ήδη αποκτημένων.

Η καταπολέμηση της αμάθειας συνδέεται επίσης με την απόρριψη του φανατισμού και του δογματισμού. Επομένως, το άτομο καθίσταται δεκτικό σε νέες απόψεις πέρα από προκαταλήψεις που παρεμποδίζουν την ενάργεια της σκέψης.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο ν' αναφερθεί ο ρόλος του σχολείου ως φορέας κοινωνικοποίησης. Εντάσσει το άτομο σε μία ευρύτερη κοινωνική ομάδα από εκείνη της οικογένειας και καλλιεργεί αρετές, όπως η άμιλλα, η συνεργασία, η ομαδικότητα κ.ά.

Επιπλέον, μέσα στο χώρο της εκπαίδευσης καθίσταται εφικτή η ενεργοποίηση ηθικών στοιχείων της προσωπικότητας π.χ. αυτοέλεγχος, αυτοπειθαρχία, σεβασμός κτλ. Είναι λοιπόν εμφανές, ότι το νεαρό άτομο αποκτά εφόδια που θα του επιτρέψουν ν' αντεπεξέλθει στις δυσκολίες της ζωής.

Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά στην προσφορά του σχολείου στην πολιτική αγωγή του ατόμου. Εθίζει σε δημοκρατικές διαδικασίες μέσα από το θεσμό των μαθητικών κοινοτήτων και καθιστά κατανοητή την έννοια της συνυπευθυνότητας για την επίλυση των κοινών προβλημάτων.

Τέλος, σημαντικός είναι ο ρόλος του σχολείου όχι μόνο για την απόκτηση αυτογνωσίας μέσα από διαδικασίες αξιολόγησης και κριτικής αλλά και για την απόκτηση εθνικής και οικονομικής συνείδησης που θα επιτρέψει τη δημιουργική και δυναμική ένταξη στον παγκόσμιο πολιτισμικό χωροχρόνο.

Όσα όμως προαναφέρθηκαν δεν πρέπει να μας οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι το σχολείο στις μέρες μας λειτουργεί με ιδανικό τρόπο και ανταποκρίνεται πλήρως τόσο στις ατομικές, όσο και στις κοινωνικές ανάγκες. Είναι προφανές ότι υπάρχουν αδυναμίες στη λειτουργία του, κενά στην προσφορά του τα οποία θα μπορούσαν να καλυφθούν με συγκεκριμένες αλλαγές. Ειδικότερα:

- Χρειάζεται να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας μέσα από τη διαλεκτική προσέγγιση της γνώσης και την έμπρακτη απομάκρυνση από τη διαδικασία της στείρας απομνημόνευσης.

Για να επιτευχθεί το παραπάνω επιβάλλεται ο δάσκαλος ν' αναδειχθεί σε παιδαγωγό που με όπλα την ευρύτερη πνευματική καλλιέργεια, την ανεκτικότητα και τη διαλλακτικότητα θα έχει ως κύριο μέλημα να διαμορφώσει ολοκληρωμένες προσωπικότητες «καταργώντας κατ' ουσίαν τον εαυτό του».

Είναι αναγκαία η επέκταση της χρήσης της πληροφορικής σ' όλα ανεξαιρέτως τα σχολεία με τρόπο που να καταργεί τις ανισότητες στην εκπαίδευση και να λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα ατομικά χαρακτηριστικά κάθε μαθητή.

Επιπλέον, η εκπαίδευση θα πρέπει να αποκτήσει ανθρωποκεντρικό περιεχόμενο (έμφαση στη διδασκαλία μαθημάτων που υπηρετούν τη μόρφωση και τη γενική καλλιέργεια), να αποδεσμευτεί

από το πνεύμα της βαθμοθηρίας, ώστε να λειτουργήσει ως χώρος δημιουργίας και προετοιμασίας ανθρώπων ώριμων πνευματικά, ισορροπημένων ψυχικά και ευαισθητοποιημένων κοινωνικά.

Προς αυτή την κατεύθυνση καθοριστικός είναι ο ρόλος όσων μετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία και ιδιαίτερα του δασκάλου, ο οποίος θα πρέπει «πέρα από απειλές, λειδορίες, ειρωνείες, σαρκασμούς» να αποτελεί εμπνευστή και καθοδηγητή των μαθητών παράδειγμα προς μίμηση τόσο μέσα από το διδακτικό του έργο, όσο και από την γενικότερη συμπεριφορά του. Συνακόλουθα:

Το σχολείο πρέπει να παρακολουθεί τις κοινωνικοπολιτικές και πολιτιστικές εξελίξεις και να ωθεί σε δραστηριότητες κοινωνικού περιεχομένου σε αντίστοιχα θέματα (π.χ. προστασία, φυσικού περιβάλλοντος, ανθρώπινα δικαιώματα, ειρήνη κτλ).

Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι αλλαγές που προαναφέρθηκαν δε συνιστούν ουτοπικό όραμα αλλά εφικτή προοπτική για κοινωνίες που έχουν συνειδητοποιήσει τη σημασία του σχολείου για την πρόοδο και την ευημερία και τον πολιτισμό.

